

עירובין ו

משה שווערד

1. ריטב"א על עירובין דף ו/א

מבוי שנפרץ מצדו בעשר. פי' אם נפרצה אחת מן הכותלים של אורך המבוי, (אין) פרצתו בעשר אמות, כלומר דבעשר אמות אינו נפסל מפני שהוא חשוב כפתח דכל שיש בו שיעור פתח אינו חשוב כפירצה, והכי מוכח ממאי דאמרינן מאי שנא מצדו בעשר דפתחא הוא מראשו נמי פתחא הוא אלמא בעשר דאמרינן להכשר הוא כיון שהוא כשיעור פתח, וכדאמרינן נמי בדר' אמי ור' אסי לעיל אם יש שם פס ד' מתיר פירצה עד עשר והכא נמי בהכי מיירי שיש בו פס ד' דאי לא הוה פרכינן מינה כדפרכינן בסמוך מינה:

2. יד בנימין

דף ו' בגמ', מזידו בעשר, מראשו בד', פי' מזידו עד עשר אמות לא חשיב פירצה ועד בכלל, דעשר כלמטה וכמש"כ החוס' והראשונים ז"ל, אבל מראשו בד' טפחים לחוד חשיב פירצה והיינו דארבעה קל מעלה יעוי' בתוס', וזהו דלא כדעת המאירי ז"ל דלא חשיב פירצה רק ביתר מארבעה.

3. תוספות מסכת עירובין דף ו עמוד א

דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי - מיהו אם עשא' כעין פתח במזוזות ומשקוף הוי שפיר פתח כדאמר לעיל (ד' ה.) דפתח ליה בקרן זוית.

4. יד בנימין

שם בגמ', כגון שנפרץ בקרן זוית וכו' פי' הראשונים ז"ל כגון שאוכלת קרן מזרחית וקרן דרומית (ציור ב') (ועוי' חזו"א עירובין סי' ח' סק"א שפי' הטעם דקרן זוית משום שהרי כל פירצה ניתרת בעומד מרובה, ולזה קאמרי' דהכא שאני כיון שאין כותל כנגד כותל א"כ לא שייך לדנוי בעומד מרובה, והא דאמר טעמא דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, היינו ליתן טעם שלא נחשוב את רשות המוקף כאלכסון ותוותר פרצת קרן זוית ככותל דרומי ומזרחי יחד שהנן עומד מרובה על הפירצה, ולזה קאמר דלא עבדי פתחא הכי והלכך נריך למיחשב כב' פתחים א' למזרח וא' לדרום ואין כאן עומד מרובה להסירן).

5. דף על הדף עירובין דף ו עמוד א

ומתוך דברי החזו"א (סי' עב ס"ק א) נראה שביאור הדברים כך הוא, כדי לדון דין עומד מרובה צריך שהעומד יפגוש במחיצה ממשיית. ואז נדון האם העומד מרובה או הפרוץ מרובה. אך כשהעומד לא פוגש שום מחיצה

ממשית, אי אפשר לדון דין עומד מרובה. ולכן, אם יניח קנה בודד בקצה הרשות כזה: והעומד פוגש במחיצה ממשית אז אפשר לדון דין עומד מרובה. אך כשלא הניח קנה לא שייך כלל לומר עומ"ר.
וממילא מבואר שפיר, אמנם אין צריך שהפירצה תיחשב "פתח", אך צריך שיהי' כאן דין עומד מרובה, וכל שאין דבר ממשי לא שייך כלל לומר עומד מרובה.

ומה שמבואר בגמ': שפיתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, והרי לפי החזו"א לא זהו הטעם, אלא משום שאין כאן עומד מרובה, ומדוע הגמ' לא כתבה את הטעם האמיתי. נראה מדברי החזו"א שזהו ליתן טעם מדוע שלא נחשיב את הרשות באלכסון, כזה: כלומר נחשיב שכותל העליון נחשב כהמשך לכותל שבצד ימין והמקום הפרוץ נחשב כפתח, וגדון כאילו יש כאן מחיצה ישרה ופתח ביניהם. ועד כמה שגדון כפתח שוב אין זה פירצה. ע"ז עונה הגמ' שפיתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, ואי אפשר לדון את זה כפתח. ושוב יש כאן פירצה. ולדברי החזו"א כל רשות עגולה שיש בה פירצה ד' טפחים, אי אפשר לדון עומד מרובה. מאחר שהמחיצה אינה יכולה לשנות את הכיוון. וממילא אין כאן עומד מרובה. וכמו"כ אין זה פתח, משום שזה בקרן זוית. ונמצא שרשות עגולה שיש בה פירצה ד' טפחים כולה אסורה דאין כאן עומד מרובה.

6. רבנו פרץ על עירובין דף ו/א

אלמא פירצת מבוי בארבעה. דאי אמרת דפירצה דעלמא לא הוי אלא ביתר מעשר א"כ הכא דאין מתעקם אלא עד עשר אין סברא לאוסרו במה שמתעקם לחבירו טפי משאילו היה נפרץ כלפי סופו לר"ה שהרי לכל אחד ואחד יש לו ג' מחיצות אלא שנפרץ ברחב מבוי, ומשני שאני התם דקא בקעי ביה רבים ולכך חשיב ליה כמפולש משום דקא בקעי ביה רבים מר"ה לר"ה אחר דרך מבוי ואין לו דרך אחר:

7. מגדים חדשים

התם דקא בקעי בה רבים בו'. וכ"פ בשו"ע (סימן שסה ס"ג) דפירצת מבוי בעשר דוקא דלא בקעי בה רבים. ופירש"י והג"א דלא בקעי בה רבים, כגון שפירצה למקום מטונף או למקום מקולקל צפחתיים וטיט ואין דרך רבים מצויים לעבור שם.
 ויש לעיין אי בעינן דוקא שהפירצה תהא במקום מטונף או מקום מקולקל, או אף דאינו מקום מטונף ומקולקל כל שאין רבים עוזרים שם סגי. ולכאורה מדברי רש"י והג"א משמע, דלא סגי מה שאין הרבים עוזרים שם עכשיו, אלא בעינן שהפירצה תהא במקום שאינו ראוי לרבים לעבור שם, כגון מטונף ומקולקל.

8. יד בנימין

צריך לזה"פ בעקמומיותו, אכן הרא"ש ז"ל הביא בשם ר"י דגם לרב א"צ תיקון בעקמומיותו כלל אלא יחזר צוה"פ מלך אחד ולחי או קורה צ"ד השני.
 וק"ל כרב דתורתו כמפולש וכפירש"י דצריך תיקון בעקמומיותו וכמו שהסקימו הראשונים ז"ל וכן נפסק בשו"ע סי' ס"ד סעי' ג' ח"ל: "מבוי עקום כמין דלי"ת דינו כאילו הוי מפולש בעקמומיותו וצריך צוה"פ בעקמומיותו ובשני ראשיו לכל אחד לחי או קורה" וכו', ועי' צוה"ל דבשעת הדחק שאין יכול לעשות תיקון בעקמומיותו יכול לסמוך על דעת הר"י הנ"ל דגם לרב א"צ תיקון בעקמומיות כי הרבה ראשונים ס"ל כוותי' יעו"ש.

והנה לעלם הדבר שצריך תיקון בעקמומיות אף דבמבוי מפולש סגי צוה"פ מלך אי' ולחי או קורה מלך שני, כבר כתבו התוס' (סוף ד"ה רב) והרא"ש ז"ל הטעם משום דבעי' שיראו צוה"פ כל בני המבוי. וכע"ז כי בהגהות מיימוניות פי"ו מהל' שבת וז"ל: "והא דמתמיר בה טפי ממפולש משום דבעי' דחוו ללוה"פ בני ראש זה ובני ראש זה וכי עביד לוי בעקמומיותו חזי לוי מכאן ומכאן, ואי בעי למיעבד צוה"פ מכאן ומכאן בשני ראשיו סגי בעקמומיות בלחי ואפי' לרב" עכ"ל. ותמה ע"ז הגאון בעל צית מאיר

9. רש"י מסכת עירובין דף ו עמוד א

רשות הרבים - משמע רחב שש עשרה אמה, ועיר שמצויין בה ששים ריבוא ואין בה חומה, (או) שהיה רשות הרבים שלה מכוון משער לשער שיהא מפולש, דומה לדגלי מדבר.

10. תוספות מסכת שבת דף ו עמוד ב

כאן בזמן שישראל שרויין במדבר - משמע קצת דאינה ר"ה אלא א"כ מצויין שם ששים רבוא כמו במדבר.

11. תוספות מסכת עירובין דף ו עמוד א

כיצד מערבין דרך רה"ר - פ"ה רה"ר רחב י"ו אמות ומפולש משני צדדים משער לשער ומצויין בה ששים רבוא וכן יש בה"ג דבעינן דריסת ס' רבוא וקשה לר"ת דבשבת בפ' הזורק (ד' צח.) אמר דעגלות הוו תחתיהן וביניהן רה"ר ותחתיהן לא היו ס' רבוא ואומר ר"י דמ"מ דרכן היה לצאת ולבא באותו דרך ועוד הקשה דבדגלי מדבר הוו טף ונשים לאין מספר וכן קשה מערב רב ויש לומר דלא גמרי' ממשכן אלא מילתא דכתיבא במספרם.

12. רש"י מסכת עירובין דף ו עמוד א

תד"ה כיצד וי"ל דל"ג כו' אלא מילתא דכתיבא במספרם וצ"ל דס"ר ל"ד דהא בריש פקודי מבואר שהיה בעת נדבת המשכן ת"ר אלף וג' אלפים וה' מאות וחמשים וכן בשנה השנית אחר הקמתו בפ' במדבר ולבד מספר הלויים:

13. מגדים חדשים

ולענ"ד יש להעיר בזה, דהנה צליחת ישראל ממנרים כתיב בפ' בא (יב, לו) ויסעו בני ישראל וגו' כשש מאות אלף רגלי הגברים לבד מטף. ונרדנו בחיי שם בשם הפרקי דר"א, שהיו ששים רבוא חסר אחד, וזהו כשש מאות וגו'. וסכום הזה כולל גם הלויים. וידוע דעל מאות שבת נלעוו כבר במרה, כדאיחא בשבת (פו ז) כאשר לון במרה. ועיין שם בתוס' ד"ה אחומין, וזמה שכתבתי שם. ולמד מ"ד בשבת (לו ז) מקושש מעביר ארבע אמות צרה"ר היה, וזה היה בשבת שניה בשנה ראשונה. ואז היה מספר בני ישראל ששים רבוא בלבד, ואח"כ נמוסף עוד על מספר בני ישראל, עד שאחרי יו"כ בעת נדבת המשכן היו כבר ס' רבוא ושלוש אלפים וכו', ומלכד

מספר הלויים. וכיון שמנינו שצמרה וצמחן מורה היה דין רשות הרבים בששים רבוא בלבד, לא מסתבר כלל שאח"כ ישמנה דין רה"ר ללא חסגי בששים רבוא. ופשוט דדין רה"ר נשאר כמו שהיה בעת שנלעוו על זה.

• עיין הוספה לקמן בענין "הגדרת רשות הרבים"

14. תוספות מסכת עירובין דף ו עמוד ב

מי שיש לו שני בתים כו' - פי' שתי חצירות דאין מבוין ניתר בלחי עד שיהו חצירות פתוחות לתוכו ובתוספתא גרסי' בהדיא ב' חצירות.

15. תוספות מסכת עירובין דף ו עמוד ב

והאמר רבה כו' - פ"ה דפריך אמאי דשרינן לחי וקורה מצד אחד ומדמצריך לנעילת דלת אינו נראה לו שהיה מקשה לו דאיכא לאוקומא נמי בננעלת ואם תאמר כיון דיש לו ב' מחיצות ושלישית בננעלת הוי ג' מחיצות ולקמן אמר דלכל היותר לב"ה שלש מחיצות דאורייתא ויש לומר לפירושו דהיינו דווקא היכא דאיכא ג' מחיצות גמורות הוו דאורייתא אבל הכא

דשלישית ע"י דלת רביעית נמי צריך דלת ולר"י נראה דפריך משום דמשמע ליה דב"ה לא בעי נעילה וכן אמר בסמוך דבברייתא לא מפרש בדברי ב"ה נעילה כמו בדברי ב"ש וא"ת והיכי פריך מר' יוחנן דאמר בפרק ב' דהוי אליבא דרבי יהודה דאמר אתו רבים ומבטלי מחיצתא ופליגי עליה התם רבנן ויש לומר דפריך כי היכי דלר' יהודה בשם ד' מחיצות דלא חשיבי ליה מצריך נעילה הכי נמי ב' מחיצות דלא חשיבי לרבנן יהיה צריך נעילה וכן משמע בפרק שני (ד' כב.) דשתי מחיצות לרבנן כשם ד' מחיצות לרבי יהודה.

16. בית הבחירה (מאירי) מסכת עירובין דף ו עמוד א

... ועוד כתבו שדלתות אלו לא שיהו ננעלות דוקא אלא ראויות לינעל שכל שראויות לינעל רבים סבורים שהן ננעלות ואין בוקעין בה ונסח דבריהם שניהם כותלים ברה"ר והעם עוברים ביניהם עושה דלתות מכאן ומכאן ואין צריך לנעול אלא שיהו ראויות לינעל אבל צורת פתח אינו מועיל לרה"ר ואני תמה שהרי בגמ' לא אמרו להקל בראויות לינעל אלא במבוי לדעת המצריך בו דלת אבל לא ברה"ר וכמו שאמרו בירושלם דלתותיה נעולות ושמא הם סבורים שלא הצריכו ננעלות דוקא אלא במדינה שאע"פ שמוקפת חומה עשרה אינו רה"י עד שיהי' לה דלתות וננעלות בלילה ויראה שכן הדין לדעת המכשירין בדלת אחת ומ"מ מסוגית הגמ' נראה שרה"ר גמורה צריך לנעילה דוקא ולא הקלו בראויות לינעל אלא במבואות המפולשין ולדעת המצריך בהם דלת:

17. יד בנימין – עירובין ו:

דף ו' ע"ב בגמ', והא"ר רצנ"ח א"ר יוחנן ירושלים אילמלא דלתותי ננעלות כלילה חייבין עלי' משום רה"ר, פי' דנעילה דלתות כלילה משויא ליה דלא ליהוי כרה"ר לפי שאינו דומה לדגלי מדבר שהוא פתוח בכל שעה וכמו שפירש"י לקמן פ' בתרא דף ק"א, (ד"ה חייבין עלי'), וכע"ז הביא במ"מ פי"ז מהל' שבת בשם הרשב"א ז"ל יעוי"ש, והנה בגמ' שם קרי לירושלים "כרמלית", ואף דמנ"ד הדין צריך להועיל נעילת דלתות דליהוי כרה"י גמור מ"מ כיון דדיירי בהו רבים הו"ל כחצר של רבים שצריך עירוב, כלומר ענין עירובי חצרות או שיתופי מבואות לענין שיהא מותר לטלטל מהבתיים לחוכה ומתוכה לבתיים אבל בלא

עירוב אסור, ולענין זה קרי ליה לירושלים "כרמלית" אבל לטלטל ברה"ר גופי' ודאי שרי כרה"י גמור כן מבואר מדברי רש"י בסוגיא ד"ה ירושלים, וכן מדברי רש"י לקמן צפ' בתרא שם, וזוה מיישז הב"י סי' שמ"ה את קושית

18. שו"ע אורח חיים - סימן שסד - דין מבוי המפולש ועשוי כנדל:

(א) מבוי המפולש בשני ראשיו לר"ה, או צד א' לר"ה וצדו השני לכרמלית, הגה - או שני ראשיו פתוחין לכרמלית (ריב"ש סימן ת"ה), צריך צורת הפתח מכאן ולחי או קורה מכאן. אבל אם צדו א' פתוח לרה"ר וצדו השני לחצר שאינה מעורבת, אין צריך אלא לחי או קורה בשני ראשיו: הגה - וכל זה שיש לו תנאים המבוארים לעיל סי' שס"ג סכ"ו בדין מבוי, אבל אם אינו רק בחצר, צריך תקון חצר משני צדדיו:

(ב) רשות הרבים עצמה אינה ניתרת אלא בדלתות, והוא שננעלות בלילה. ויש אומרים אע"פ שאין ננעלות אבל צריך שיהיו ראויות לינעל, שאם היו משוקעות בעפר מפנה אותן ומתקנן שיהיו ראויות לינעל. ואחר שעשה לה תיקון דלתות חשובה כולה כחצר אחד ואין מבואותיה צריכין תיקון:

• משנה ברורה סימן שסד

(ח) וי"א וכו' - מדהעתיק המחבר דעה ראשונה בסתמא ודעה השניה בשם י"א משמע דדעתו (ט) כדעה הראשונה. והנה מדברי השו"ע מוכח דאין מערבין ר"ה כ"א בדלתות. ובעיירות שלנו שמנהג העולם לתקן ע"י צורת הפתח אף שרחובותיה רחבין הרבה ומפולשין משער לשער וגם

פעמים רבות הולך דרך המלך תוך העיר ומדינא הוי ר"ה גמור עי"ז וכדלעיל בסימן שמ"ה וע"כ דסומכין על הי"א שבסימן שמ"ה דר"ה לא הוי אא"כ ששים רבוא בוקעין בו וזה אין מצוי [פמ"ג] אמנם באמת הרבה ראשונים חולקין על הי"א הנ"ל כמו שכתבנו שם בסימן שמ"ה וע"כ אף דאין למחות לאחרים הנוהגין להקל ע"י צורת הפתח שכן נהגו מעולם ע"פ דעת הפוסקים המקילין בזה מ"מ כל בעל נפש יחמיר לעצמו שלא לטלטל ע"י צורת הפתח לבד ועיין בביאור הלכה:

(ג) מבוי עקום כמין דלי"ת, דינו כאלו היה מפולש בעקמימות וצריך צורת פתח בעקמימותו ובשני ראשיו, לכל א' לחי, או קורה, או צורת פתח בכל א' משני ראשיו ולחי, או קורה, בעקמימות, ואם עשוי כמין חי"ת, צריך צורת פתח בשני עקמימותיו ולחי, או קורה, בשני ראשיו:

19. תוספות מסכת עירובין דף ו עמוד ב

כאן לאחר בת קול - ואם תאמר מאי שנא דלא קיימא לן כבת קול דרבי אליעזר דהזהב (ב"מ ד' נט:): ויש לומר דהתם לא יצאה אלא לכבודן כדמוכח התם ועוד דהתם היתה כנגד רבים והתורה אמרה אחרי רבים להטות אבל הכא אדרבה בית הלל הווי רובא ולא הוצרכו בת קול אלא משום דבית שמאי הווי חריפי טפי ואם תאמר אם כן מאי קאמר ר' יהושע היא דאמר אין משגיחין בבת קול הלא לא אמר רבי יהושע אלא אבת קול דר"א וי"ל דלא בשמים היא משמע דאין להשגיח כלל בשום בת קול.

20. עיין הוספה לקמן בענין " העושה כב"ש "

21. עיין הוספה לקמן בענין " אין משגיחין בבת קול "

בענין: הגדרת רשות הרבים

משה שווערד

1. רש"י מסכת עירובין דף ו עמוד א

רשות הרבים - משמע רחב שש עשרה אמה, ועיר שמצויין בה ששים ריבוא ואין בה חומה, (או) שהיה רשות הרבים שלה מכוון משער לשער שיהא מפולש, דומה לדגלי מדבר.

2. תוספות מסכת שבת דף ו עמוד ב

כאן בזמן שישראל שרויין במדבר - משמע קצת דאינה ר"ה אלא א"כ מצויין שם ששים רבוא כמו במדבר.

3. תידושי הרמב"ן מסכת שבת דף נו עמוד א

[1] ובספר התרומה אמר שעכשיו במקומות הללו אין בהם רה"ר גמורה מפני שאין המבואות רחבים שש עשרה אמה ועוד שאין עוברים בהן ששים רבוא בכל יום הלכך לא נאסרו התכשיטין דליתא לגזירה דדלמא נפקא בהו לרה"ר, [2] ואלו דברי הבאי שחכמים גזרו בתכשיטין אפילו בחצר שלא תקשט בהן ואין גזירתן בטלה עכשיו, ועוד דהא עיירות יש בעולם שבהן רשות הרבים גמורה ואין דברי חכמים במדינות לשעורין דודאי עולם כמנהגו נוהג, כך היה בימי רבותינו כפרים ועיירות בעולם שאין בהן רה"ר גמורה ומקומות שמבואותיהן רחבים שש עשרה אמה ויותר והן רה"ר, ולא שנו משנתנו דוקא בכרכים גדולים שבהן ששים רבוא, ועוד שזה המנין שהן נתלין בו לא מצינו בגמרא שיהא עיקר שלא יהא רה"ר אלא במקומות של ששים רבוא, ואע"פ שרש"י ז"ל מפרש כן בכמה מקומות אם היה אמת לא משתמיט בכל התלמוד ובפ"ק דמכילתין דתנינן רשויות דשבת לא משתמיט ותני כלום במנינא דגברי.

4. תוספות מסכת עירובין דף ו עמוד א

כיצד מערבין דרך רה"ר - פ"ה רה"ר רחב י"ו אמות ומפולש משני צדדים משער לשער ומצויין בה ששים רבוא וכן יש בה"ג דבעינן דריסת ס' רבוא וקשה לר"ת דבשבת בפ' הזורק (ד' צה.) אמר דעגלות הו' תחתיהן וביניהן רה"ר ותחתיהן לא היו ס' רבוא ואומר ר"י דמ"מ דרכן היה לצאת ולבא באותו דרך ועוד הקשה דבדגלי מדבר הו' טף ונשים לאין מספר וכן קשה מערב רב ויש לומר דלא גמרי' ממשכן אלא מילתא דכתיבא במספרם.

5. תוספות הרא"ש מסכת עירובין דף ו עמוד א

כיצד מערבין רשות הרבים. פרש"י ר"ה צריך שיהא רחב י"ו אמה עיר שמצוין בה ס' רבוא שאין בה חומה או שהיה ר"ה שלה מכוון משער לשער שיהא פילושו דומה לדגלי מדבר, וכן מפ' בה"ג דבעינן דריסה של ס' רבוא, וקשה לר"ת דבמס' שבת פ' הזורק אמרינן דעגלות תחתיהן וביניהן וצידיהן ר"ה ולא היו שם ס' רבוא, ונראה דלאו קשיא היא דמ"מ היה דרכם לצאת ולבא באותו הדרך. ועוד הקשה דבדגלי מדבר היו טף ונשים לאין מספר, והא נמי לא קשה דכל מילי דשבת ילפינן ממשכן וממדבר ולא שייך למילף אלא ממילתא דכתיבא אי נמי בעינן טף ונשים שרגיל להיות בס' רבוא, ומיהו לפי' זה קשה מערב רב:

6. משך חכמה על שמות פרק לו פסוק ו

הנה אמרו דלענין רה"ר בעי שיהיו ששים רבוא בוקעין בו, ובפ"ק דעירובין דף ו' פירשו בתוס' (ד"ה כיצד) דעיקר קאי על מנין המפורש בתורה יעו"ש. וכוונתם דכתיב בבהעלותך (יא, כא) שש מאות אלף רגלי העם כו' אלמא דקפיד אזה. והנה המותר על שש מאות אלף היו שלשת אלפים וחמש מאות וחמשים לא היו מגיעים לרבוא, לכן כללות המנין שש מאות אלף היו שקליהם לעמודי המשכן, אבל מה שאינו מגיע לרבוא המה האלפים הנותרים היו שקליהם ויום לעמודים בחצר אהל מועד, ולכן אמרו בפרק שלשה שאכלו (ברכות מט: במשנה) ברבוא אומר אלקי צבאות יושב הכרובים, שפחות מרבוא אינו במשכן אהל מועד ששם יושב הכרובים רק בחצר אהל מועד. וכיון שכן אתי שפיר מה שעשתה ההשגחה העליונה שמשא ישכה למנינו את הווים לעמודים, שלולא כן היו מתרעמים האנשים ששקליהם היו מחוץ למשכן מושב הכרובים, לכן להורות שלא עשה במכוון ולא יתרעמו עליו על שנתן אלו השקלים מחוץ למשכן [וכמו שאמרו סנהדרין דף י"ז הריני מטיל קנאה כו'] שכה, להורות שהדבר שנעשה שלא במכוון לא רמיא אדעתיה ולכן שחכן. וזה

כונת המד"ר פקודי (נא-ד) עד שהוא יושב ומחשב שכח כו' התחיל יושב ומתמיה כו' מה עשה האיר הקב"ה עיניו כו' ויום לעמודים אותה שעה נתפייסו כל ישראל על מלאכת המשכן כו' שהיו רואים שעשה זה שלא במכוון ודו"ק.

7. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן פז

דין עירוב בפלעטבוש ...

ואף שמקטין לפ"מ שכתבתי קושית תוס' בעירובין דף ו' ע"א ד"ה כיצד מזה שהיו בדגלי מדבר טף ונשים לאין מספר דאפשר דמסך זה אמדו דהיו בחוצות ס' ריבוא. וכוונת קושית התוס' הוא דמנלן דהיה האומד כך כיון שלא הוזכר מספר עלייהו, וגם הקושיא מערב רב שהיו הרבה ולא נאמר מספר שע"ז ליכא תירוץ האומד לכן לא תירצו זה. ובעצם נראה לתרץ קושית התוס' דהשיעור נאמר על מחנה ישראל ממש דהערב רב לא היו מעורבין אלא שחנו חוץ למחנה ישראל סמוך להם וראה דהא אף לבן המצרי שהיה בן אשה ישראלית לא הניחוהו ליטע אהלו בתוך מחנה דן כ"ש שהערב רב לא היו בתוך מחנה ישראל והשיעור נאמר על מחנה ישראל, דדוחק לומר דשיעור זה היה עם הערב רב שהרי איכא ג' מחלוקות במכילתא פ' י"ד ר' ישמעאל ור"ע ור' נתן כמה היו הערב רב לר' ישמעאל כפלים, לר"ע ד' פעמים ולר' נתן ששה פעמים וא"א שלכולן לא היה אלא השיעור דמבית הישימות עד אבל השטים שרבב"ח ראה אותו מקום והיה י"ב מיל על י"ב מיל כדאיתא בעירובין דף נ"ה ע"ב, שלכן משמע שבמקום זה חנו רק ישראל שנמנו ולא הערב רב וזה עצמו היה רה"ר בלא מקום הערב רב, וצ"ע מה שהתוס' לא תירצו כן.

8. רש"ש מסכת עירובין דף ו עמוד א

תד"ה כיצד וי"ל דל"ג כו' אלא מילתא דכתיבא במספרם וצ"ל דס"ר ל"ד דהא בריש פקודי מבואר שהיה בעת נדבת המשכן ת"ר אלף וג' אלפים וה' מאות וחמשים וכן בשנה השנית אחר הקמתו בפ' במדבר ולבד מספר הלויים:

9. מגדים חדשים

ולענ"ד יש להעיר בזה, דהנה ביציאת ישראל ממצרים כתיב צפ' צא (יב, לו) ויסעו בני ישראל וגו' כשש מאות אלף רגלי הגברים לצד מעף. ויצרניו צה"י שם צסס הפרקי דר"א, שהיו ששים רבוא חסר אחד, וזהו כשש מאות וגו'. וסכום הזה כולל גם הלויים. וידוע דעל מאות שבת נלטוו כזר צמרה, כדאיתא בשבת (פז ב) כאשר לורך צמרה. ועיין שם צתוס' ד"ה אחחומין, וצמה שכתבתי שם. ולחד מ"ד בשבת (לו ב) מקושש מעביר ארבע אמות צרה"ר היה, וזה היה בשבת שניה צשנה ראשונה. ואז היה מספר בני ישראל ששים רבוא צלצד, ואח"כ צתוסף עוד על מספר בני ישראל, עד שאחרי יוה"כ צעת נדבת המשכן היו כזר ס' רבוא ושלושת אלפים וכו', ומלצד

מספר הלויים. וכיון שמצינו צצמרה וצמתן מורה היה דין רשות הרבים צששים רבוא צלצד, לא מסתבר כלל שאח"כ יצמנה דין רה"ר ללא חסגי צששים רבוא. ופשוט דדין רה"ר נשאר כמו שהיה צעת שנלטוו על זה.

10. שו"ע אורח חיים - סימן שמא

(ב) איזהו רה"ר, מקום המוקף מחיצות גבוהות עשרה טפחים ויש בו ד' טפחים על ד' טפחים או יותר, וכן חריץ עמוק עשרה ורחב ארבעה על ארבעה. וכן תל גבוה עשרה ורחב ארבעה על ארבעה:

11. שו"ע אורח חיים - סימן שמא

(ח) איזהו רה"ר, רחובות ושווקים הרחבים ט"ז אמה ואינם מקורים ואין להם חומה, ואפ"י יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער (ואין דלתותיו נעולות בלילה) (טור) הוי רשות הרבים. ויש אומרים שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רשות הרבים:

12. ערוך השולחן אורח חיים סימן שמה סעיף כ

ולכן נראה דענין רשות הרבים כן הוא דאין להיות בעיר רק רשות הרבים אחד לשני צדדי העיר מזרח ומערב וכן רשות הרבים אחד לצפון ודרום וכשמו כן הוא שזה המקום הוא רשות שכל הרבים השוכנים בהמקום פונים לשם ולא למקום אחר כמו אצלם שכל הערים היו עשויים מבואות ובתוך המבואות היו הרבה חצירים ובכל חצר הרבה בתים והיו המבואות גדורים מג' רוחות אך באמצע העיר היתה סרטיא גדולה שכל המבואות פתוחות לה והיתה מפולשת משני הצדדים וכל מי שהיה צריך לילך לעיר אחרת בהכרח שהיה יוצא דרך סרטיא זו ומקום אחר לא היה לו כמובן וכן היתה פלטיא גדולה שבשם כולם מתקבצים לסחורה וזהו ששינוי בברייתא איזהו רשות הרבים כלומר המקום האחד שהרבים פונים לשם סרטיא ופלטיא אבל אם העיר אינה עשויה מבואות אלא כל הרחובות מפולשים לארבע רוחות העולם ומי שדר ברחוב זה יצא לעיר אחרת דרך רחוב זה ומי שדר ברחוב אחרת יצא דרך רחוב שלו וכן כל הרחובות וא"כ אין מקום שיקרא עליו רשות הרבים מפני שאין שם מקום שכולם מתקבצים שם:

13. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן כח

ט. בדברי ערוך השולחן דרה"ר היא דווקא אם היא יחידה בעיר

ומה שהביא מערוך השולחן סימן שמ"ה סעיף כ' - כ"ג דרה"ר הוי רק כשאין בעיר רק רה"ר אחד, שמכל המבואות שהיו גדורות מג' צדדים הלכו דרך הסרטיא שכל המבואות היו פתוחות לה, והסרטיא היתה מפולשת משני הצדדים להעלמא. אבל אם יכול כל אחד לצאת מרחוב שדרו בו אל מחוץ לעיר אין שם רה"ר. לכאורה לא מובן כלל דמשמע דלדבריו בין עיר גדולה בין עיר קטנה שווין, דרק מקום אחד שייך להיות רה"ר ולא יותר, שליכא טעם לזה ולא דרישת קרא לזה, וגם לא רמז בגמרא.

14. משנה ברורה סימן שמה

(כד) בכל יום - חפשי בכל הראשונים העומדים בשיטה זו ולא נזכר בדבריהם תנאי זה רק שיהיו מצויין שם ששים רבוא. ועיין מה שכתבנו בבה"ל בשם הרמב"ן והריטב"א:

15. משנה ברורה סימן שמה

(כג) וי"א שכל שאין ששים רבוא וכו' - סבירא להו דגם לזה בעינן דומיא דדגלי מדבר שהיו ששים רבוא ואף שהיה שם עוד ערב רב ונשים וטף לא חשבינן אלא מה שנמצא בכתוב בפירושו. ולענין הלכה מדעת המחבר דכתב דעה זו רק בשם י"א משמע דלהלכה לא ס"ל כן ומ"מ אין בנו כח למחות ביד הסומכין על דעה זו דדעה זו ג"כ לא דעת יחידאה היא כמו שכתבתי בביאור הלכה וכן צדדו כמה אחרונים וכל בעל נפש יחמיר לעצמו ועיין בסימן שס"ד במשנה ברורה סק"ז ובביאור הלכה כאן ושם:

16. ביאור הלכה סימן שמה

שאיין ששים רבוא וכו' - ... וכ"כ העולת שבת בשם כנה"ג וכן בא"ר ובתוספת שבת דמדכתב המחבר דעה ראשונה בסתמא משמע דדעתו כן. ועתה נבוא להתבונן אודות מה שכתבו המ"א והט"ז דרוב פוסקים ס"ל כהי"א הנה באמת כפי מה שהעתיק הב"י בקיצור נמרץ את עקרי השיטות דימו הם שרק אלו הם החולקים בזה [וכונת הב"י היה כיון שאנו מוצאים כמה מגדולי הראשונים שמחמירין בזה ע"כ בודאי עכ"פ נכון להחמיר] אבל כאשר חפשנו דבר זה בפוסקים מצאנו עוד הרבה מגדולי הראשונים המחמירים בענין זה. אכן מתחלה אחשב דעת המקילין בזה ראשון לכולם הביא זה בשם בה"ג [ואינו בבה"ג שלפנינו] ורש"י בעירובין [דף ו' ודף נ"ט] וסמ"ג וסמ"ק וספר התרומה ורבינו מאיר ורוקח ותוספות פרק במה אשה [ולר"י משמע שם דלא פסיקא ליה כולי האי דבר זה] והרא"ש פ"א דעירובין והא"ז והטור ורי"ו [אכן לעומת זה יש הרבה שסוברין שר"ה הוא מן התורה כשרבים בוקעין במקום הזה אם הוא מפולש ולא בעינן ס' רבוא הלא המה הרמב"ם והר"ת והרמב"ן והרשב"א והריטב"א והרה"מ והר"ן בפרק במה אשה והגהת מרדכי במסכת שבת והרשב"ם [בהגה"ה פ"ק דשבת בשם הרשב"ם בדין האסקופה שהחמיר שם מאוד נגד דינא דגמרא וכתב שאין לנו וכו' ויבוא לידי איסור תורה עי"ש הרי דס"ל שגם בזמנה"ז שאין בנמצא ס"ר ג"כ יש מן התורה ר"ה] וכן ר"א ממיץ בספר יראים שלו [שלא הזכיר כלל בתנאי ר"ה שישים רבוא] והריב"ש והמאירי פ"ו דשבת כולם ס"ל דלא בעינן ס' רבוא ועיין

בריתב"א פרק כיצד מעברין כתב שם שרוב הגאונים סוברין כן וגם בודאי מסתברא כן דאלו אם היה ר"ה דוקא מס' רבוא לא היה משתמיט הגמרא להשמיענו ד"ז וגם בדרך ז' ע"א דקמקשה הגמרא אטו כל הני לאו כרמלית נינהו אמאי לא תירץ דאתו לרבות היכא דלא היה ס' רבוא וגם דידוע שגזרו חז"ל לענין תקיעת שופר בשבת [וכן לענין קריאת המגילה] וביטלו עשה דאורייתא לכלל ישראל כדי שלא יבוא לידי חילול שבת שיביא אותו אצל חכם וילמדנו ואי אמרת דהוא דוקא כשיש באותה העיר ס' רבוא הוא דבר שאין מצוי כלל וכלל כ"א איזה עיר יחידה בעולם. וע"כ בודאי יש להחמיר כסברא הראשונה ...

17. שו"ע אורח חיים - סימן שג

(י"ח) כל שאסרו חכמים לצאת בו לרה"ר, אסור לצאת בו לחצר שאינה מעורבת, חוץ מכבול ופאה נכרית דהיינו קליעת שער שקלעה בתוך שעה. וי"א דכל שאסרו לצאת בו, אפילו להתקטט בו בבית אסור, וכ"ש לצאת בו לחצר המעורבת, חוץ מכבול ופאה נכרית. וי"א שהכל מותר לצאת בו בחצר, אפילו אינה מעורבת. והאידינא, נשי דידן נהגו לצאת בכל תכשיטין. ויש שאמרו דמדינא אסורות, אלא שכיון שלא ישמעו, מוטב שיהיו שוגגות ואל יהיו מזידות. ויש שלימדו עליהם זכות לומר שהן נוהגות כן ע"פ סברא אחרונה שכתבתי שלא אסרו לצאת בתכשיטין לחצר שאינה מעורבת, והשתא דלית לן רה"ר גמור הוה ליה כל רה"ר שלנו כרמלית ודינו כחצר שאינה מעורבת, ומותר: הגה - וי"א עוד טעם להתיר דעכשיו שכיחי תכשיטין ויוצאין בהם אף בחול וליכא למיחש דילמא שלפא ומחויא כמו בימיהם שלא היו רגילים לצאת בהן רק בשבת ולא היו שכיחי (תוס' פרק כ"ב והגהות אלפסי פרק במה אשה). ומיהו טבעת שיש עליה חותם לאשה ושאין עליה חותם לאיש, דתנן בה חייב חטאת, אף בכרמלית אסור אפילו לדידן. והוא הדין לכל מאי דאתמר ביה חיוב חטאת. ויש מי שאומר שבזמן הזה שנהגו האנשים לצאת בטבעת שאין עליה חותם, ה"ז להם כתכשיט, ושרי. ולפי זה אפשר דכיון שנהגו עכשיו הנשים לצאת בטבעת שיש עליה חותם הרי הוא להן כתכשיט, ושרי. ומ"מ צריך להזהיר לנשים שלא תצאנה אלא במחטים שהן צריכות להעמיד קישוריהן ולא יותר, כי בזה שאין להן תועלת בו ישמעו לנו:

18. ערוך השולחן אורח חיים סימן שג

סעיף כא

הנהגה כבר נתעוררו קדמוני קדמונים על מה ולמה נשי דידן יוצאות בכל תכשיטין לרה"ר ואין מוחה בידן ובאמת יש שכתבו שאסורין אך כיון שלא ישמעו לנו מוטב שיהיו שוגגות ואל יהיו מזידות וחלילה לומר כן ולכן התחילו רבותינו להפש עליהן זכות ויש שכתבו שתפסנו לעיקר שיטת ר"ת ז"ל שבסעיף הקודם דהכל ככבול ומותרות לצאת בכל התכשיטין לחצר שאינה מעורבת ואצלינו ליכא רה"ר ורחובות שלנו היוין כרמלית ואע"ג דמוכח בגמ' [ק"ב]. גבי דליקה דכרמלית חמיר מחצר שאינה מעורבת שהרי מצילין מדליקה לחצר שאינה מעורבת ולא לכרמלית זהו לדידהו שהיה להם רה"ר כרמלית דמי יותר לרה"ר מחצר שאינה מעורבת אבל האידינא שאין לנו רה"ר שיוין הן [תוס' ס"ד: ד"ה ר' ענני]:

סעיף כב

ועדיין אינו מספיק דזה בנוי על השיטה דעכשיו לית לנו רה"ר מפני דבעינן ששים ריבוא אבל רבים וגדולים לא ס"ל כן כמ"ש בס"י שמ"ה ועוד הלא עתה יש עיירות גדולות בעולם שיש בהם ששים רבוא ולכן י"א טעם אחר משום דעכשיו שכיחי תכשיטין ויוצאין בהן אף בחול וליכא למיחש לשלפא ומחוי כמו בימיהם שלא היו רגילות לצאת בהן רק בשבת ולא היו שכיחי ויש שכתבו דנשי דידן אינן מראות תכשיטין וטבעותיהן ויש להסביר הדבר דהנה בסעיף ט' נתבאר דכלילא שרי מטעם דמאן דרכה למיפק בכלילא אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפא ומחוי ונשי דידן כולן חשובות הן ועוד טעם יש בזה לענ"ד דהנה ידוע דבימיהם היו הנשים יושבות בביתן ולא היו יוצאות תדיר לרחוב וכשיוצאות לפרקים היו יוצאות עטופות בסדיניהן וגם לא היה להם בתי כנסיות של נשים א"כ לא ראו זו את זו רק לפרקים ומעט שנכנסו אחת לבית חבירתה והיה דחוש גדול שבפגען זו את זו בשבת בהלוכן ברחוב שלפי ומחוי אבל עכשיו הנשים הולכות הרבה תדיר ברחובות ובשווקים ונכנסות זו לזו בבתיהן ורואות זו את זו בבית הכנסת של נשים א"כ ממילא שיכולה להראות לה תכשיטיה בבתיהן ובבתי כנסיות ובודאי שאין מדרכן לפשוט ברחוב תכשיט ולהראות לחברותיהן והרי אנו רואין בחוש שגם בחול וביו"ט אין עושות כן ולמה נחוש בשבת וזהו היתר נכון וברור:

19. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת שבת דף סד עמוד ב

היתר תכשיט בחצר ומ"ש משופר ומגילה

(ט) בסוגיין. והנה למעשה קיי"ל דשרי לצאת בתכשיטין לחצר ולרה"ר (עי' בכ"ז שו"ע ס"י ש"ג ס"ח ונו"כ), וצ"ב דהוא נגד הגמ', וביארו בתוס' כאן בשם רב שר שלום מהגאונים דכל החוש הוא שמא תבא לידי איסור

דאורייתא דטלטול ד"א ברה"ר דשלפא ומחוי ואתיא לאתויי ד"א, וא"כ כ"ז בזמן שמצוי רה"ר דאורייתא, דהיינו שהולכים בה שישים ריבוא, אבל בזמנינו דאין מצוי רה"ר דאורייתא שיש בה ס' רבוא, [ובמקום שיש שישים ריבוא ע"י בנ"א הנמצאים במכוניות בישועת ישראל רצה לדון דכל מכונית חשיב רה"י לעצמה וליכא ס' ריבוא ברה"ר כלל], אף דשייך מציאות כזו, מ"מ כיון דהוי דבר רחוק ואינו מצוי ליכא להאי איסורא, ואע"ג דקי"ל דאף דבטל הטעם לא בטלה התקנה, הכא מעיקרא כיון דהוי גזירה רחוקה ול"ח גזירה אלימא שרי.

והקשה הביאורה"כ סי' ש"ג סי"ח ד"ה והשתא, דא"כ מ"ט אסור לתקוע בשופר וליטול לולב בשבת, ואפי' בזה"ז, וכמש"כ כל הפוסקים, וצ"ב דלפ"ד דכל דהוא גזירה משום טלטול ד"א ברה"ר, אזי כל דאין מצוי רה"ר דאורייתא לא גזרו, א"כ גבי לולב ושופר נמי נימא דכיון דאין מצוי רה"ר דאורייתא ליכא למיגזר דילמא יטלטלם ד"א ברה"ר, ולישתרי בשבת.

והביאור בזה י"ל, דדוקא גבי תכשיטין דהוי גזירה רחוקה מאוד, דחיישי' שמא תצא בו לרה"ר, ושמא תמצא שם אשה אחרת, ושמא תראה לה תכשיטיה, ושמא תסירם ממנה, ושמא תשכח להחזירם עליה, וכיון דהוי חשש רחוק כ"כ ע"כ לא גזרו אלא בזמן שמצוי רה"ר דאורייתא, אבל גבי שופר ולולב דהחשש הוא שילך אצל מומחה שילמדו התקיעה והנטיילה (ולא רק שילך לביהכ"נ) ובזמן חז"ל היו הרבה שלא היו בקיאים בזה, והיו צריכים מומחה שילמדם, א"כ הוי חשש שכ"ח טפי ושפיר י"ל דגזרו ביה אף כשאין מצוי רה"ר דאורייתא.

ולפי דרך זו א"כ כל מה שהתירו הראשונים בזה"ז היינו בחשש דתכשיטין דהוי חשש רחוק, אמנם בחשש דקליעות שבשערה דהוי משום דאי מתרמי לה טבילה וכו' וכמבו' בר"פ, וא"כ לא הוי חשש רחוק כ"כ שפיר אסור אף בזה"ז, וכדאמרי' בשופר ולולב.

ולמעשה בזמנינו שרי לגמרי, ואפי' במקום שיש שם רה"ר דאורייתא ואפי' ברה"ר בעצמה, דכיון דבטל הגזירה באופן כללי, דאינו מצוי בדר"כ רה"ר, תו שרי בכל מקום, וליכא גזירה כלל, ובפרט לפי הטעם השני המבו' בראשונים דבזה"ז אין הדרך למישלף התכשיטים ולהראותם א"כ ודאי ל"ש בזה"ז כלל.

והא דבזה"ז מותרת ללבוש תכשיטין ול"ח דילמא מיתרמא לה טבילה ותסירם לפי המנהג דמורידה תכשיטיה בטבילה, היינו משום דידועת מתי צריכה לטבול ובאותו זמן לא תלך עם תכשיטים ברה"ר, משא"כ בזמן חז"ל דהיו טובלים גם מטומאת שריץ וא"כ אין זמן הטבילה קצוב הלכך חיישי' דלמא מתרמי, וכמש"כ הראשונים דבטבילת נדה לא חיישי' להא, דידועת מתי טבול.

בענין: אין משגיחין בבת קול

משה שווערד

1. תוספות מסכת עירובין דף ו עמוד ב

כאן לאחר בת קול - ואם תאמר מאי שנא דלא קיימא לן כבת קול דרבי אליעזר דהזהב (ב"מ ד' נט:): ויש לומר דהתם לא יצאה אלא לכבודו כדמוכח התם ועוד דהתם היתה כנגד רבים והתורה אמרה אחרי רבים להטות אבל הכא אדרבה בית הלל הווי רובא ולא הוצרכו בת קול אלא משום דבית שמאי הווי חריפי טפי ואם תאמר אם כן מאי קאמר ר' יהושע היא דאמר אין משגיחין בבת קול הלא לא אמר רבי יהושע אלא אבת קול דר"א וי"ל דלא בשמים היא משמע דאין להשיג כלל בשום בת קול.

2. תוספות ברכות דף נב/א

ורבי יהושע היא דאמר אין משגיחין בבת קול - ואם תאמר אם כן קשה הלכתא אהלכתא דההיא דרבי יהושע דתנור של עכנאי קי"ל כרבי יהושע וקי"ל כבית הלל וי"ל דדוקא התם קאמר דאין משגיחין בבת קול היה כנגד הרוב וכבר אמרה תורה אחרי רבים להטות (שמות כג) אבל בית הלל היו רבים אף על פי שמייתי רבי יהושע הכא אף על גב דלא דמי דשאני התם דהבת קול היה כנגד הרוב האי תנא סבר טפי מרבי יהושע דאמר אין משגיחין בבת קול אף על פי שהרוב מסייע לבת קול הואיל ובית שמאי מחדדי טפי

3. תוספות רא"ש על ברכות דף נב/א

טימה דהא ר' יהושע אמרה למילתיה על פלוגתא דר' אליעזר וחכמים ואנן נמי לא סבירא לן התם כר' אליעזר וכבת קול, דב"ש וב"ה עבדינן כבת קול ואפשר דר' יהושע נמי מודה בהא, וי"ל מדאמר ר' יהושע בהאי לישנא אין משגיחין בבת קול שנאמר לא בשמים היא משמע דבשום מקום אין לנו לחוש בבת קול, ואנן עבדינן כבת קול כב"ה משום דב"ה רובא והאי דאיצטריך בת קול משום דב"ש מחדדי טפי, אבל בת קול דר' אליעזר לא באה אלא לכבודו דר' אליעזר ולסתור הפסוק דאחרי רבים להטות:

4. שפת אמת על עירובין דף ו/ב

בד"ה כאן כו' ועוד דהתם היתה כנגד רבים כו'. קצת קשה דכיון דלולי הבת קול דהלכה כב"ה הו"א דחריפי טפי עדיף א"כ י"ל נמי דר"א הוי חריף טפי כמו שיצא הב"ק שהלכה כמותו בכל מקום. ואפשר דוקא ב"ש במקום ב"ה דלא הוי יחיד נגד רבים כל כך היו מסופקים דחריפי טפי מהני אע"ג דב"ה היו מרובין מב"ש. אבל לא ביחיד נגד רבים. או דכיון דכבר יצא ב"ק דהלכה כב"ה הוכיח לן דרבים עדיף מחריפות:

5. ספר אור שמח - הלכות יסודי התורה - פרק ט - הלכה ד

הלכה ד - והלכה כדברי פלוני הרי זה נביא שקר: המתבונן בדברי רבינו פה ובפתיחתו לפירוש המשנה ששם ביאר דבריו בשני פרקים אלו באורך יראה כי סברתו דמצאנו בתלמוד שפסקו הלכה כדברי בית הלל נגד בית שמאי משום שהם היו נוחין זה לזה ושני דברי חביריהן וכן רב הלכה כמותו באיסורי משום שהיה רגיל בהוראות כמו שכתב הרא"ש פרק שור שנגח ד' וה' ושמואל כמותו בדניי משום דשכיח בבי ר"ג דשכיחי דיני ב"ב דף ס"ה. ואם כן כשחקרו איך לקבוע ההלכה כדברי מי ע"ז יצחק ב"ק ואמרה הלכה כבית הלל, והלכה כר"א בכל מקום, משום שהב"ק נאמר על האדם, ולא על גוף דבר ההלכה פרטית, ולא על תנורו של עכנאי בפרטות, שזה שהאדם ראוי לקבוע הלכה כמותו, אין זה מופת פרטיי שכיון להאמת בדבר פלוני רק בכללות בכ"מ ראוי לפסוק כרב נגד שמואל באיסורי, וכיוצא בזה ובזה פליג ר' יהושע ואמר אין משגיחין בבת קול, אבל להכריע על הלכה פרטית לאמר הלכה כפלוני, על זה נאמר לא בשמים היא ועל זה אמרו בתמורה ט"ו שהשיב יהושע כשאמרו לו שאל לא בשמים היא, ואם נביא אמר הלכה כפלוני הרי זה נביא שקר, אבל לפסוק איך ראוי לקבוע הלכה בכל מקום שזה אינו אימות עצמו, שהאם מפני שהוא רגיל בהוראות זכה לכוון האמת בכל דבריו באיסור והיתר ויעוין עקרים במאמר אחד פרק י"ח, ועל זה יצחק ב"ק הלכה כבית הלל וכו' כמו שפירשתי, כן נראה בכונת רבינו דוק:

6. תוי"ט על מסכת יבמות פרק טז משנה ו

בת קול - [1] לשון הר"ב שמעו קול צווחת וכ"כ רש"י ונ"ל שהוא שם מושאל מבת קול שזכר הרבה פעמים בדברי רז"ל [2] שהוא קול שנשתמשו בו לאחר שפסקה הנבואה והוא קול מחודש לשעתו מהבורא יתברך להודיע סודו ליראיו ואותו קול קראוהו בת קול. [3] וכתבו התוספות בפ"ק דמסכת סנהדרין ד' י"א וז"ל י"א שלא היו שומעים קול היוצא מן השמים אלא מתוך אותו קול יוצא קול אחר כמו פעמים שאדם מכה

בכח ושומע קול אחר היוצא ממנו למרחוק ואותו קול היו שומעין לכך קורין אותו בת קול ע"כ ולי נראה שנקרא בת קול לפי שאינו קול לו קול אליו כמו שנאמר (במדבר ז') וישמע את הקול מדבר אליו שזהו נבואה ממש אבל קול זה שאנו בו הוא מעינו ודוגמתו במדריגה למטה ממנו ולכך קראוהו בת קול שהיא הבת לאביה ולתשות כחה לא קראוהו בן קול אלא בת קול...

בענין: העושה כב"ש

[עיין ברכות יא: ונג ושבת יח]

משה שווערד

1. שפתי חכמים

חייסין סף סס נח"כ יסעכל סמזן סנעפוי: אר"ל ניס לניס לדניכס מי ססכס ארנקי נרלס הנניס לל יעלס ויסלנל וכו'. לכלול ספיר קלפרי ניס לניס; וי"ל דקיל לניס דלל דמי לנעמי, דחמס ססלל יעלל לחודי ססרנקי יאנד פנטי, ססליכ כסן סלל יטול לניך כסן נניספז: כ"ז ססכס

2. רבינו יונה על הרי"ף ברכות דף מ/א

גמ' חד עבד בשוגג כב"ש ואשכח ארנקי. ויש לשאול דהא אמרינן במכילתין (דף י ע"ב) אני הייתי בא בדרך והטתי לקרות כדברי ב"ש והסכנתי בעצמי וכיון דלענין ק"ש אם עושה כדברי ב"ש מתחייב בנפשו זה שעושה לענין ברכה כדבריהם היאך מצא ארנקי ויש לומר דלא דמי דהתם אע"פ שהיו אומרים בית הלל מטיין וקורין אפ"ה מודים שאין לו להתכוין ולהטות כמו שאומרים בית שמאי אלא שאם היה עומד מוטה שיכול לקרות ולפיכך כשאינו עומד מוטה ומוטה בכוונה נמצא עובר על דברי בית הלל ומתחייב בנפשו אבל בכאן מודים ב"ה שאפי' בשוכח אם רצה להחמיר על עצמו ולחזור למקומו הרי זה משובח ונמצא שלא עבר על דבריהם ולפיכך מצא ארנקי:

3. משנה מסכת שבת פרק א משנה ט

אמר רבן שמעון בן גמליאל נוהגין היו בית אבא שהיו נותנין כלי לבן לכובס עובד כוכבים שלשה ימים קודם לשבת ...

4. תוספות יום טוב מסכת שבת פרק א משנה ט

[אמר רבן שמעון בן גמליאל נוהגין היו בית אבא וכו'] - פי' הר"ב ומחמירין על עצמן כבית שמאי ואין להקשות דבפ"ק דברכות משנה ג' שנינו שנסתכן ר' טרפון על שעבר על דברי בית הלל הכא בשב ואל תעשה שאני. ומיהו אף בקום עשה מצינו דלא מיקרי העברה כההיא דפרק ח' דברכות משנה ז' מי ששכח ולא בירך דבית שמאי אומרים יחזור למקומו ויברך וב"ה אומרים יברך במקום שנזכר ובגמ' [אמרי'] דהוה עובדא דההוא דעביד כבית שמאי ואשכח ארנקי התם נמי כתב הרא"ש דבהא אף ב"ה מודו שטוב לעשות כבית שמאי אלא שלא הטריחוהו ע"כ. וכלומר משא"כ בק"ש דמאי טיבותיה דקורא בהטייה כיון דלב"ה קרא דובשכבך לא משמע להו הכי כלל וכלל:]

5. תפארת ישראל - בועז מסכת שבת פרק א

(ח) ואע"ג דהעובר על דברי ב"ה חייב מיתה (כברכות פ"א מ"ג) וא משום דהכא שב ואל תעשה הוא. או כבני הרב המאה"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א. שתי' דהכא שאני. דלא מוכחא מלתא דחייש לחומרא דב"ש. דשמא כדי למהר כביסתן הוא עושה. מש"ה שרי. ליתא. דהרי במי ששכח לברך בהמ"ז במקום שאכל (ברכות פ"ח מ"ז) אמרי' התם בגמ' דהאי תלמידא דעבד כב"ש. ואשכח ארנקי. אף דחזרה למקום אכילתו קום ועשה הוא. וגם מוכחא מלתא. דחזור למקומו רק לברך. וכב"ש. ואפ"ה שרי. ונ"ל דמזה מוכח ברא"ש דבכלים לכובס או בחזרה למקום אכילתו גם ב"ה מודו דעדיף טפי. רק שלא הטריחוהו חכמים. משא"כ בהטייה דק"ש. כיון דב"ה לא דרשו קרא דובשכבך דלהוי בהטייה. מה עדיפותא לקרות בהטייה ואדרבה בעמידה עדיף טפי. להעיד מלכות שמים ככל עדות בעמידה:

6. תוספות ר' עקיבא איגר מסכת ברכות פרק א משנה ג

[אות י] בתשו' רמ"א סי' צ"א כתב שאין להקשות מהא דאיתא סוף פרק ח' באכל ושכח ולא ברך דחד עביד בשוגג כב"ש ואשכח ארנקי דדהבא דשמעינן מיניה דיש להחמיר כב"ש. די"ל דוקא בדבר שאין בו קולא כלל אבל במקום שיש קצת קולא בדבר כגון לשכב ולקרות ק"ש דעדיף מעומד דהוא יותר דרך כבוד אלא דיוצא ג"כ בשכיבה לב"ה ולב"ש דוקא בשכיבה אין להחמיר כב"ש עכ"ל. ולפ"ז יהא הדין דבק"ש של שחרית מותר להחמיר כב"ש לעמוד ולקרות ק"ש כיון דאין בו צד קולא וזה דלא כפסק הש"ע סי' ס"ג ס"ב דגם בזה מקרי

עבריינא. ובאמת נפלאתי על מאור עינינו הרמ"א שלא הביא דברי הרא"ש בההיא דאכל ושכח ולא בירך שכתב להדיא דאפילו ב"ה מודו שטוב יותר לעשות כב"ש אלא דלא הטריחוהו חכמים עכ"ל. **אם כן ממילא לק"מ דהתם רשאי להחמיר כב"ש כיון דלב"ה ג"כ טוב יותר לעשות כן משא"כ הכא בק"ש בין דשחרית בין דערבית אין שום מעלייתא לב"ה אם מחמיר כב"ש.** וכ"כ התי"ט פ"א מ"ט דשבת ובמ"א סימן הנ"ל. ובזה מיושב ג"כ קושיית הבאר שבע סי' כ"א על הרא"ש פ"ב דשבת ע"ש. די"ל דגם לר"ע יותר טוב להדליק בפתילה מחורכת דאין בו שייכות חשש הטייה:

7. שו"ת הרמ"א סימן צא

... ואמרי' פ"ק דברכותנו: ב"ש אומרים בערב כל אדם יטה ויקרא ובבקר יעמוד שנאמר בשכבך ובקומך, וב"ה אומרים כל אדם קורא כדרכו שנאמר ובלכתך בדרךנו, א"כ למה נאמר בשכבך ובקומך בשעה שבני אדם עומדים ובשעה שבני אדם שוכבים. א"ר טרפון אני הייתי בא בדרך והייתי לקרות כדברי ב"ש וסכנתי בעצמי מפני הליסטים, א"ל כדאי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה. ואמרינן התם בגמראנח, רב נחמן בר יצחק אומר העושה כדברי ב"ש חייב מיתה דתנן א"ר טרפון וכו', ופירשו התם התוספותנט דאפילו במקום דב"ש מחמירים וב"ה מודים דאם עבד כב"ש יצא, אפ"ה אם עשה כדברי ב"ש חייב מיתה. ואף אין להקשות מהא דאיתא ברכות לענין מי שאכל ושכח לברך חד עבד בשוגג כב"ש ומצא ארנקי דדהבא וחד עבד במזיד כב"ה ואכלו אריה, דשמעינן מיניה דיש להחמיר כב"ש. דא"ל דוקא בדבר שאין בו קולא כלל, אבל במקום שיש קצת קולא בדבר כגון לשכוב ולקרות ק"ש דהא עדיף מעומד דהוא יותר דרך כבוד אלא דלב"ה ג"כ יוצא בשכיבה ולב"ש דוקא בשכיבה אין להחמיר כב"ש, וכ"ש בענין עגון אשה דאין להחמיר ...

8. ספר בניהו בן יהודע על ברכות דף נג/ב

מה שנאמר מהך דרבי טרפון שהטה לקרות כדברי בית שמאי כדאיתא לעיל דף יו"ד, ונראה לי בס"ד התם מוכחא מלתא שעבר על דברי בית הלל, כיון שהיה מהלך כדרך ועמד והטה כדי לקרות, אבל הכא לא מוכח שחזר בשביל הברכה, אלא אולי שכח איזה דבר וחזר להביאו, ושכחה כזו מצויה בעוברי דרכים, ואפילו אם לא נעשה לו הנס ולא היה מוצא ארנקי והיה מברך וחוזר גם כן לא מנכרא מלתא, דאין הכי נמי הוא חזר בשביל ששכח חפץ ולא מצא ונזכר על הברכה ובירך שם, **ועוד יש בזה תירוץ פשוט, דדוקא אם יעשה כבית שמאי משורת הדין בזה יענש שעבר על דברי בית הלל, אך אם הוא יודע ומודה שהדין כבית הלל, ואינו מכווין לעשות כבית שמאי אלא דרך חסידות וחומרא ולא משורת הדין והחיוב, אין זה עובר על דברי בית הלל בברוך יהיה,** יען שגם בית הלל הם היו בכמה דברים מחמירים על עצמם דוקא לעשות כבית שמאי:

9. חידושי הריטב"א מסכת שבת דף כא עמוד ב

אחד עשה כדברי ב"ש. ואפי' למ"ד שהעושה כדברי ב"ש לא עשה כלום או חייב מיתה כדאיתא בפרק קמא דברכות (י"א א'), **שאני הכא שאין מחלוקתם אלא להדור מצוה בעלמא**

10. והגית

דאמנא להו אנשאי יונה דדהבא. וקשה איך הותר לו להוציא דבר שקר מפיו". וביאר בשלמה משנתו דהגמ' בעצמה מיישבת קושיא זו, דמקשינן בתר הכי ימאי שנא יונה, והכי פירושנו, מאי שנא יונה דשרי למימור יותר משאר דברים והא מדבר שקר תרחק כתיב. ומשני דכנסת ישראל נמשלה ליונה, ורצה לומר דבאמת לא הוציא מפיו דבר שקר ח"ו, רק כוונתו הייתה לרמוז על מה דאמרינן" רמי שאינו זהיר לברך הרי הוא כנחל את כנסת ישראל הקרויה יונה" וכדי שלא יחזק כסוף בעיניהם שלא הבינו כוונתו, עשה לו הקדוש ברוך הוא נס שימצא יונה דדהבא.